

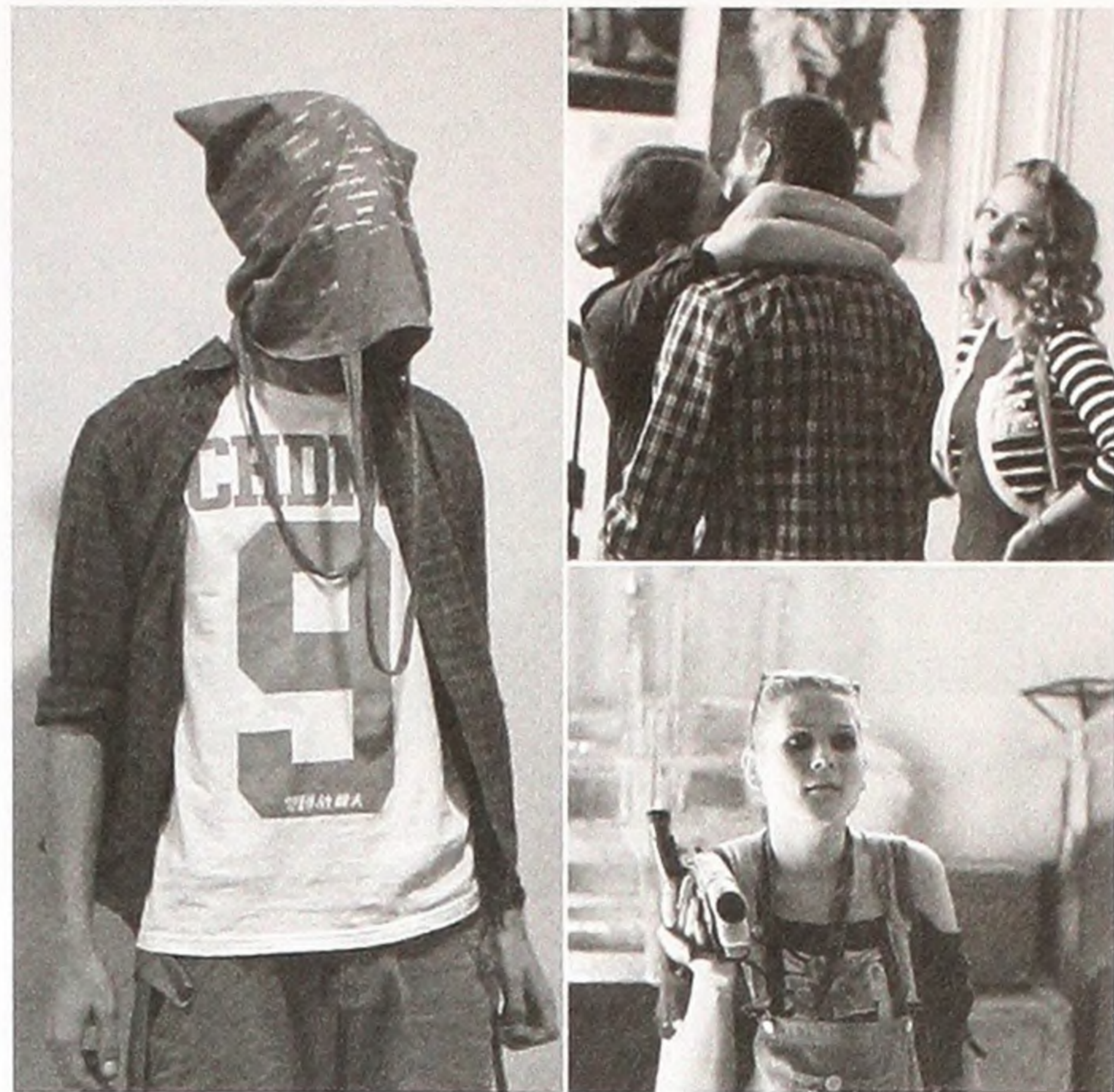
Ольга Велимчаниця

Театр розслідує і досліджує («КомА»)

«КомА» Фолькера Шмідта та Георга Штаудахера

Режисер — Андрій Май

Актори — Анастасія Євтушенко, Ірина Нірша, Анна Топчій, Наталя Воронюк, Ася Біла, Марія Пустова, Аліна Скорик, Вікторія Корнійкова, Анатолій Маремпольський, Олексій Доричевський, Євген Шевчик, Павло Римкевич, Євген Бондарський, Анна Бачева, Василь Скакун, Себастьян Антон, Іван Шимонко, Аліна Костюкова, Тетяна Сухенко, Вікторія Авдєєнко.

Сцени з вистави «КомА». Режисер Андрій Май.
Молодий театр. Київ

Молодий театр

Сьогодні не перестають шокувати численні новини про випадки невмотивованої агресії: стрілянина в школах, кінотеатрах та інших публічних місцях уже стає мало не часткою повсякдення у Європі, особливо у США. В Україні теж існує проблема насильства, жорстокості, зокрема й серед підлітків. Про що свідчить така тенденція? Що є причиною цієї агресії?

Фолькер Шмідт та Георг Штаудахер намагаються дати відповідь на це питання у своїй п'єсі «КомА» (зворотне від «амок» — душевне затьмарення, шаленство, невмотивована агресія), яку написано на основі реальних подій: німецький підліток у школі розстріляв із автомата всіх своїх однокласників та вчителів. Українська прем'єра вистави «КомА» відбулася в жовтні у Молодому театрі в рамках проекту Гете-Інституту «Нова драматургія».

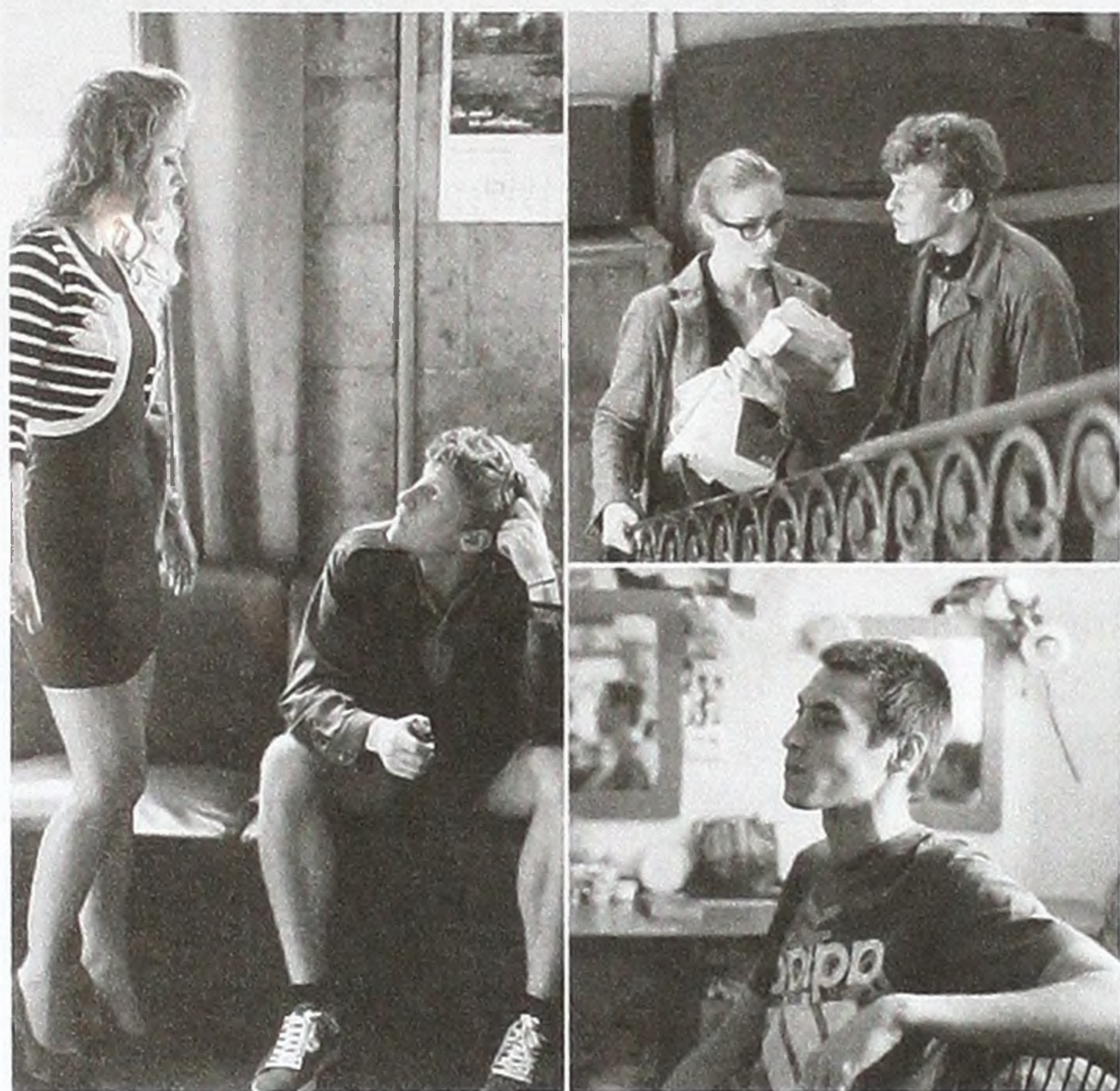
Режисер Андрій Май вирішив «дослідити тему, що змушує людину переходити у стан амоку. Гадаю, винні в цьому маски, які нам доводиться одягати в суспільстві. Й інколи лише за допомогою жорстокості можна їх із себе зняти»¹. Глядачі також долучаються до процесу дослідження. Адже підназва вистави — репортаж з місця злочину без антракту. Щоправда, з самого початку незрозуміло, яку роль відведено в цьому «репортажі» глядачам: чи вони репортери, чи учасники злочину, чи просто глядачі. З перших хвилин вистави глядачі та актори зрівнюються, адже на малій сцені Молодого театру персонажі починають об'являтися з глядацьких місць. І ніхто не знає, чого чекати від свого незнайомого сусіда. Саму залу функціонально розділено інак-

ше, ніж зазвичай: майже весь простір займають стільці, на яких сидять і глядачі, і актори — усі на одному рівні. Або глядачі є учасниками дійства, такими ж, як і актори, або вони є середовищем, у якому розгортаються події п'єси. Забігаючи наперед, зазначимо, що це питання так і залишилося нез'ясованим, незважаючи на зміну сцен і локацій.

І саме ця зміна локацій стає мало не візитівкою вистави. Нове просторове вирішення зумовлено порадою драматургів грати виставу у приміщенні школи. У творців «КомА» був намір здійснити це, однак через різні бюрократичні проблеми довелося шукати інші варіанти. А відповідь, як виявилось, поруч. Приміщення Молодого театру досить органічно вписалося в обраний драматургічний матеріал: тут і коридори, і сходи, і туалети, і зала, і різноманітні адміністративні кімнати, які можуть слугувати класами, кабінетами, вчительською тощо. Цього разу Андрій Май вирішив провести екскурсію закутками Молодого театру. Нагадаємо, що свого часу Черкаський театр відкрив свій зворотний бік глядачам на постановці Андрія Мая «Місто на Ч». Але в нашому випадку глядачі рухаються, переміщаються впродовж вистави, що і дає змогу змінювати «кадри» репортажу, а також не дозволяє глядачам зайняти комфортну позицію, а, навпаки, змушує постійно перебувати у фізичному тонусі, а отже й емоційному та мисленнєвому, щоб спробувати дати відповіді на питання, що їх порушує вистава, у тому числі: «як подолати відчуття безпорадності, провини та патологічного неспокою за майбутнє?»². Мандруючи театральними коридорами та приміщеннями, глядачі спостерігають за розіграними сценами, переглядають документальні кадри зі шкільного

¹ Скрипникова Е. В столиці покажуть спектакль-шок / Катерина Скрипникова // Комсомольская правда в Украине. — 30.08.2012. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://kp.ua/daily/300812/353969/print/>

² З сайту Молодого театру. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://www.molody.kiev.ua/repertoire/koma.html>

Сцени з вистави «КомА». Режисер Андрій Май.
Молодий театр

та домашнього життя учнів і вчителів. Можливо, все це дасть ключ до розуміння мотивації вбивства...

У виставі взяли участь студенти університету ім. І.К. Карпенка-Карого, недавні школярі. Їм вдалося досить правдиво зіграти самих себе. Перед ними стояло непросте завдання: грати настільки близько до глядачів, що ненароком можна було не розминутися чи штовхнути когось. Однак, хоч як це дивно, така близькість не спровокувала контакту з глядачем. Єдиний виняток – сцена в кімнаті без світла, де вбивця Штефан розповідає про свою мотивацію вбивства, звертаючись до присутніх. Глядачі мали відчуття себе відповідальними за цю жорстокість, усвідомити себе частиною системи. Досить неприємно вислуховувати звинувачення у глобальних проблемах людства, чи не тому після завершення сцени глядачі майже наввипередки вибігали з темного приміщення.

Глядачі стали не просто свідками злочину, вони опинилися в ролі звинувачуваних, сувора провідниця водила їх, мов ув'язнених. Ніхто не рухався без її команди. Єдина з учасників вистави, вона мала зв'язок з глядачами, причому не промовивши жодного слова. І це не технічна роль, надто ретельно і серйозно вона увійшла в неї, рухаючи всім дійством лише завдяки погляду та легкому жесту.

Жорстокість та насильство присутні у виставі не лише як факт масового вбивства, вони повсюдні та водночас точкові: у словах, поглядах, діях і навіть бездіяльності. Коли глядачі після мандрівки повертаються у залу, на дошці читають визначення слова «амок» – це психічний стан, у якому людина проявляє невмотивовану агресію і здійснює злочини, не будучи в силах їх контролювати. Уся вистава – його унаочнення. Але назва проблеми, тобто її усвідомлення та визначення, – лише маленький крок до її вирішення.

Після вбивства, про яке глядач дізнався з пострілів у сусідній кімнаті, жоден з акторів не вийшов на поклон. Глядачі або просто прийняли правила гри режисера, або сприйняли побачене, як щось значно реалістичніше, ніж театр. Оплески, здавалося, були зайвими. Продовження мало б відбутися у голові кожного окремого глядача, але чи відбулося? Не хотілося б, щоби після вистави лунали тільки схвальні відгуки про незвичне просторове вирішення, про що тепер говорять найбільше, а основне повідомлення – витіснилося.

Режисер уміло прорахував схему маршрутів аж чотирьох груп глядачів, які по суті не перетинаються у приміщенні театру, одночасно починають маршрут і одночасно його закінчують і є свідками усіх розіграних сцен, лише в різному порядку.

Новий просторовий формат – це успішний інформаційний хід, адже одразу у багатьох виданнях та на головних телеканалах з'явилися новини про те, що в Молодому театрі готують виставу, яку гратимуть навіть у вбиральні і на яку не варто йти у взутті з підборами. Автори починають руйнувати театральні стереотипи про театр як суто культурне проведення часу, збагачення духовного світу чи можливість «вийти в люди». Додається ще один варіант – театр, що активує роздуми з приводу важливих у сьогоденному житті проблем чи викликів, виводить людину з її комфорту і має потенціал стати поштовхом до певної зміни. І очевидно, що українському театру, який нарешті взявся за сучасну актуальну драматургію, потрібно подолати цікавий, але нелегкий шлях пошуку діалогу з глядачем.